

Etické směrnice České asociace pro sociální antropologii

Etické směrnice rozvíjejí tématické okruhy formulované v Etickém kodexu České asociace pro sociální antropologii. Etické směrnice zohledňují nálezy etických panelů ustavených ke konkrétním případům a odrážejí výsledky širší diskuse o etice vědecké a výzkumné práce, která v České asociaci pro sociální antropologii kontinuálně probíhá.

Při zpracování těchto směrnic jsme vycházeli z těchto dokumentů:

- Statement of Ethical Practice for the British Sociological Association (březen 2002)
- Code of Ethics of the American Anthropological Association (červen 1998)
Code of Ethics, Australian Anthropological Society
- Plagiarism Guidelines, Department of History and Philosophy of Science, Cambridge University

OBSAH:

I. Vztah výzkumníků k lidem /studované komunitě

II. Vztahy a odpovědnost k poskytovatelům finanční podpory a zadavatelům výzkumu

III. Vztahy ke kolegům

IV. Vztahy ke studentům

I. Vztah výzkumníků k lidem /studované komunitě

Antropologové mají odpovědnost vůči lidem, mezi nimiž pracují a které studují. Tato odpovědnost má přednost před vlastními cíli výzkumu a je jí třeba podřídít cíle i metodiku výzkumného projektu. To je v případě každého výzkumu značně individuální. Jiná je např. odpovědnost výzkumníků pracujících v malých uzavřených komunitách; jiná při výzkumu pouze určitého aspektu postindustriální společnosti, kde lidé nežijí v uzavřených komunitách; zásadně jiná může být odpovědnost výzkumníka v případě aplikovaného, investigativního či aktivistického výzkumu v rizikovém prostředí. Přes rozdílnosti jednotlivých situací, v nichž se výzkumníci a výzkumnice ocitají, daných tématem, povahou, místem či obecnějším sociálním a kulturním kontextem výzkumu, by se členové a členky CASA měli držet následujících obecných principů.

1. Respekt k důstojnosti, soukromí a zájmům účastníků výzkumu

- a) Členové a členky asociace respektují důstojnost, soukromí, zájmy a způsob života lidí v oblasti výzkumu. Je předem připraven na to, že to mnohdy nebude jednoduché a že se bude často ocitat v silovém poli často vzájemně protichůdných místních, kolektivních i osobních zájmů, jakož i různých vzájemně nekompatibilních kulturních rámců, kde zájem o realizaci jeho výzkumu rozhodně není ten nejdůležitější.
- b) Členové a členky asociace si jsou vědomi, že často pracují v sociálním prostředí charakterizovaném značnými mocenskými a statusovými nerovnostmi, nejen mezi aktéry ve zkoumaném prostředí samotném, ale mnohdy též mezi jimi samotnými a lidmi, které studují. Citlivě je třeba přistupovat k ochraně práv, soukromí a dobrého jména zvláště těch, kteří jsou v mocenských vztazích slabší či marginalizovaní, kteří mohou hůře bránit své zájmy a pro něž zároveň mohou být i zdánlivě malé konflikty fatální.
- c) V rámci aplikovaných, aktivistických či investigativních výzkumů antropologové mnohdy studují zneužívání moci, porušování zákonitosti či dokonce násilí ze strany místních hegemonů. Přestože zde ze samotné investigativní logiky věci není právo na respektování osobních zájmů, dobré pověsti a soukromí chápáno tak striktně, nelze jej rozhodně brát na lehkou váhu.
- d) Členové a členky asociace by měli zodpovědně zvažovat, jaké důsledky může mít zveřejnění jejich práce pro členy sledované komunity i komunitu jako celek. Při publikování výsledků svých výzkumů členové a členky asociace by měli předcházet indiskrecím vůči ostatním účastníkům výzkumu, poškození jejich dobrého jména i případným postihům informátorů nebo celých komunit. Členové a členky si asociace si jsou vědomi, že do důsledků domyslet, co by mohla publikace toho či onoho momentu způsobit, není starost těch, kteří jim informace poskytují, ale samotných výzkumníků. Obvyklé by mělo být publikování, ve kterém jsou zkoumaní osoby a místa anonymizovány; k publikování v neanonymizované podobě musí existovat důvody. Za jistou výjimku je možné považovat informace poskytnuté oficiálními činiteli v oficiálních rozhovorech, vystoupeních, médiích atd. I zde by výzkumníci měli zvážit potenciálně problematické kroky. Členové a členky asociace by měli chránit během výzkumu příslibenou anonymitu svých zdrojů i v případě, že by jim za toto utajování hrozil finanční, trestní či jiný postih.
- e) Publikace některých pro ně nepříjemných momentů může v některých případech pobouřit úřady a vlády regionu, ve kterém byl výzkum prováděn. Je pochopitelné, když si antropolog sazí zachovat přístup do terénu, který by mu jinak mohl být znemožněn (víza, povolení atd.). Na druhé straně je třeba vždy pečlivě zvažovat cenu kompromisů. Není možné, aby snaha výzkumníka o zachování přístupu do terénu ospravedlňovala zkreslování dat či lhaní.
- f) Účastníci výzkumu by měli vědět, kdy jsou nahráváni, filmováni, fotografováni.

2. Informování o výzkumu

- a) Výzkumník by měl lidem, s nimiž pracuje, v jim srozumitelném jazyce a termínech vysvětlit čeho se daný výzkum týká, proč jej dělá a kdo je jeho zadavatelem, případně kdo jej finančně podporuje.
- b) Členové a členky asociace by měli respektovat jejich svobodné právo se výzkumu neúčastnit. Tento požadavek nemusí být tak důležitý u lidí, s nimiž jsou výzkumníci v jednorázovém kontaktu, ale o to důležitější je však u respondentů, s nimiž se stýká a pracuje na dlouhodobé bázi.

3. Vztahy v terénu

- a) Úspěch výzkumníků v terénu je obvykle přímo úměrný ochotě lidí, hostitelských rodin i celých komunit s výzkumníky mluvit, věnovat jim svůj zájem i čas, sdílet své zážitky, radosti i starosti. Členové a členky asociace si jsou vědomi, jak snadno může profesní zvědavost a využívání pohostinství přerůst ve využívání hostitele. Členové a členky asociace dbají na reciproční vděk za poskytnuté pohostinství, čas a privilegium výzkumu.
- b) V případě vzniku přátelského či důvěrného vztahu k informátoru nebo hostiteli by měli členové a členky asociace udržovat tento vztah v korektní otevřenosti a vzájemném respektu. Blízkost, přátelství a vztahy ke zkoumaným lidem a komunitě nemají o nic menší váhu než ty v „normálním životě“.
- c) Závazky vůči účastníkům výzkumu, jednotlivcům i komunitám, nekončí odjezdem z terénu.

Tato doporučení nemohou přesně vystihovat všechny situace, do nichž se antropolog při výzkumech v nejrůznějších místech i situacích dostane a ani nemohou být úplná. V každém případě však lze nezobecnit doporučení klást si co nejčastěji otázku, co je a není vůči lidem, kteří se výzkumu účastní *fér*.

II. Vztahy a odpovědnost k poskytovatelům finanční podpory a zadavatelům výzkumu

Vycházíme z předpokladu, že společným zájmem poskytovatelů finanční podpory (dále jen poskytovatelé), zadavatelů výzkumu a společenských vědců je rozvoj znalosti. Tento společný zájem trvá i v případě, že je znalost určeno výlučně k užití poskytovateli nebo zadavateli výzkumu .

Členové a členky CASA by měli dbát o to, aby poskytovatelé a zadavatelé respektovali závazky ke společenským vědcům, ale také k širší společnosti, účastníkům výzkumu, profesním kolegům a odborné komunitě.

Vztahy mezi poskytovateli, zadavateli a sociálními vědci by měly být takové, aby umožnily profesionální provedení společensko-vědního výzkumu.

V interdisciplinárně pojatých výzkumech by členové a členky měli zajistit distribuci Etického kodexu a Etických směrnic mezi své kolegy jako pomůcky pro diskusi o etické praxi a jejím vyjednávání.

1. Vyjasňování závazků, rolí a práv mezi poskytovateli, zadavateli a účastníky výzkumu

- a) Členové a členky by měli předem vyjasnit vzájemné závazky zadavatelů a výzkumníků, nejlépe v podobě psané smlouvy. Poskytovatelé a zadavatelé by měli být seznámeni s příslušnými pasážemi profesního etického kodexu, k němuž se členové a členky hlásí. Členové a členky by rovněž neměli souhlasit s podmínkami, které jsou v rozporu s jejich profesní etikou nebo s jejich výzkumnými závazky.
- b) Členové a členky by měli uznávat dílčí závazky vůči poskytovatelům a zadavatelům, bez ohledu na to, zda jsou formulovány smluvně, nebo zda jsou předmětem neformálních, často nepsaných dohod.
- c) Členové a členky by měli čestně referovat o své kvalifikaci a odbornosti, omezeních, výhodách a nevýhodách různých výzkumných metod získávání dat a jejich analýzy. S informacemi získanými od poskytovatelů a zadavatelů by měli zacházet diskrétně.
- d) Předmětem smlouvy by měly být podmínky, za kterých mohou smluvní strany v průběhu výzkumu a jeho ukončení poskytovat třetím osobám informace o výzkumu.

2. Vyjednávání o výzkumu

- a) Pokud časové a finanční podmínky navrhované zadavatelem nejsou dostatečné pro provedení kvalitního výzkumu, členové a členky by měli takto pojaté zadání odmítnout. Výzkumníci, kteří na takové podmínky poskytovatelů a zadavatelů přistoupí, poškozují výzkumné prostředí, výzkumnou kulturu a potenciálně i postavení a vnímání společensko-vědního výzkumu ve společnosti.
- b) Členové a členky mají povinnost seznámit poskytovatele či zadavatele s důsledky volby mezi alternativními výzkumnými metodami.
- c) Situace, kdy poskytovatel nebo zadavatel vyžaduje použití konkrétní metody výzkumu, může vést ke konfliktu závazků a zájmů.
- d) Členové a členky by si měli před podepsáním smluvního závazku s poskytovatelem nebo zadavatelem vyjasnit, do jaké míry jsou oprávněni ke zveřejnění zdrojů financování, údajů o zadavateli, cílů a účelu projektu.
- e) Členové a členky by měli rovněž poskytovateli a zadavateli vysvětlit své právo publikovat a šířit výsledky svého výzkumu.
- f) Členové a členky CASA považují za nepřípustné neautorizované zásahy zadavatele či poskytovatele do výstupů z výzkumu.

3. Ochrana důvěrných informací a vyjednávání problematické finanční podpory

- a) Výzkumníci mají často od zadavatele informace, u kterých může zadavatel legitimně požadovat, aby byly považovány za důvěrné. Za důvěrné by však neměly být považovány metody a postupy, které byly použity k vytvoření publikovaných dat.
- b) Ochrana osobních a důvěrných informací o účastnících výzkumu je primární odpovědností výzkumníků. Výzkumníci nakládají s osobními údaji v souladu s platnou legislativou.¹ Poskytovatel a zadavatel by neměl mít k dispozici osobní údaje a důvěrné informace účastníků výzkumu. V případech, kdy takovouto anonymizaci dat není možné provést, měli by být účastníci výzkumu na tuto skutečnost upozorněni. Členové a členky by pak také měli vyžadovat od poskytovatele a zadavatele smluvní závazek ochrany těchto osobních a důvěrných údajů tak, aby se nedostali do rukou třetí straně.
- c) Při vyjednávání finanční podpory by členové a členky měli zohlednit budoucí vlastnická práva a přístup k datům.
- d) V některých politických, sociálních a kulturních kontextech mohou být specifické zdroje finanční podpory předmětem sporu. Upřímnost a otevřenost ohledně zdrojů financování může vytvářet problémy se získáváním dat, ale utajení může mít pro kolegy, obor a účastníky výzkumu závažné důsledky. Důraz by měl být kladen na maximální otevřenost.
- e) Tam, kde poskytovatelé a zadavatelé přímo či nepřímo zprostředkovávají vstup do terénu, by výzkumníci neměli přenášet svou odpovědnost za ochranu zájmů účastníků výzkumu na poskytovatele či zadavatele.
- f) Členové a členky by měli předcházet tomu, aby svým působením v terénu narušili vztahy mezi účastníky výzkumu a zadavateli, které mnohdy trvají i dlouho po skončení výzkumu.

4. Závazky k poskytovatelům a zadavatelům během výzkumného procesu

- a) Členové a členky by měli upozornit poskytovatele a zadavatele na jakoukoli odchylku od smluvně ujednané povahy a průběhu výzkumu. Totéž by měli v písemné smlouvě o provedení výzkumu požadovat od poskytovatele či zadavatele.
- b) Pokud členové a členky přijali finanční podporu, musí vyvinout veškerou snahu ukončit výzkum včas, včetně závěrečné zprávy pro poskytovatele či zadavatele.
- c) Členové a členky by měli šířit své nálezy kdekoli je to možné a prostřednictvím vhodných archivů zpřístupnit svá data dalším výzkumníkům.
- d) Členové a členky by měli hájit svou svobodu publikovat nebo jinak šířit závěry výzkumu.

¹ Princip soukromí a důvěrného zacházení s daty stanovuje, že identita účastníků (jednotlivců, institucí a míst) výzkumu musí být chráněna před nechtěným odhalením. V českém kontextu ho od roku 2000 s právní závazností formuluje zákon č. 101/2000 Sb., O ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů a jeho novela 439/2004 Sb., která se dotýká též nakládání s údaji při výzkumu, platí od ledna 2005.

III. Vztahy ke kolegům

Členové a členky asociace si jsou vědomi toho, že vzájemná důvěra mezi příslušníky vědecké, stejně jako důvěra v akademické instituce (výzkumné instituce, grantové agentury) a v nezaujaté fungování publikačních, výběrových a hodnotících procedur představují zcela zásadní hodnotu a kolektivní statek pro vytváření a užívání znalosti.

1. Vztahy na pracovišti

- a) Členové a členky asociace jednají se studenty, kolegy a uchazeči o práci tak, aby zajistili rovné příležitosti bez ohledu na jejich věk, pohlaví, původ, etnicitu, politické přesvědčení, sexualitu, náboženství. V mantinelech tohoto principu by měli podporovat zvyšování podílu příslušníků menšin v oboru.
- b) Členové a členky pečují o to, aby se neděla přímá nebo nepřímá diskriminace v žádném kroku výběrových řízení ani v požadavcích na formální kvalifikaci, která není pro výkon pozice nezbytná. Zvláště je potřeba dbát na to, aby k diskriminaci nedocházelo při uzavírání smluv na částečný pracovní úvazek nebo na smlouvu o provedení práce. Výběrová řízení na pracovní pozice by měla být vyhlašována co nejveřejněji.
- c) Členové a členky nevyužívají mocenských nerovností, které charakterizují pracovní vztahy, včetně vztahů ke studentům, k tomu, aby dosáhli osobního, sexuálního, ekonomického nebo profesního prospěchu. Členové by se takovému jednání měli osobně vyhnout a aktivně mu bránit v případě, že jsou jeho svědkem v jednání druhých.
- d) Všichni pracovníci by měli být řádně informováni o podmínkách svého zaměstnání. Pracovníci na částečný úvazek a na smlouvy o provedení práce by neměli být využíváni pro práci, za niž nejsou placeni.
- e) Všichni pracovníci, především zaměstnanci na částečný úvazek a na smlouvu o provedení práce musí být řádně informováni o podmínkách ochrany duševního vlastnictví ve vztahu k datům, na jejichž sběru se podílejí a ke kterým mají přístup. Obecný princip akademické svobody znamená, že svoboda analyzovat a publikovat výsledky výzkumu by měla být omezena jen ve výjimečných a odůvodněných případech.

2. Zveřejňování výsledků a vztah k cizím pracím

- a) Členové a členky záměrně nezkrslují výsledky svého výzkumu nebo práci ostatních.
- b) Členové a členky neprezentují práci ostatních jako vlastní. Nezdržují záměrně zveřejnění práce kolegů, aby dříve publikovali výsledky vlastní. Členové a členky plně uznávají příspěvek ostatních k vlastnímu výzkumu a publikacím. Připsání autorství a pořadí autorů by mělo důsledně reflektovat příspěvky všech hlavních účastníků jak výzkumu, tak procesu psaní, studenty nevyjímaje.
- c) Veškeré doslovné citace z cizích prací musejí být jasně rozpoznatelné a připsané původním autorům. Taktéž myšlenky a materiály, které jsou čerpány z cizích textů bez doslovné citace, musejí být co nejjasněji a v plném rozsahu připsány původním autorům.

Jak se pozná plagirismus?

Obecně můžeme plagirismus definovat jako nepřiznané použití práce druhých jako by to byla naše vlastní práce.

Rozsah plagiariismu

a) Plagiariismus může být výsledkem

- kopírování (použití jazyka a nebo myšlenky druhé osoby jako své vlastní);
- tajné dohody (neoprávněné spolupráce v kontextu výuky).

b) Metody plagiariismu zahrnují

- přímou citaci jazyka, dat nebo ilustrací druhé osoby bez jasného označení, že nejde o vlastní autorství;
- parafrázování kritické práce druhých bez označení, že jde o práci druhých (a to i pokud byla změněna slova nebo jejich pořadí);
- použití myšlenek druhých bez reference k jejich zdroji;
- kopírování zdrojů internetu;
- utajená spolupráce s druhou osobou;
- odevzdání práce, která obsahuje i práci druhých (např. na sběru dat), bez označení jejich příspěvku.

c) Plagiariismus se může vztahovat ke všem typům zdrojů a všem médiím

- nejen textu, ale i ilustracím, hudbě, počítačovému kódu atd.
- nejen publikovaným v knihách a časopisech, ale také staženým z internetu nebo jiných médií;
- nejen publikovaným, ale i nepublikovaným materiálům, včetně studentských prací.

Tento text je zkrácenou a mírně upravenou verzí „Směrnice k plagiariismu“ Cambridgeské univerzity dostupné na adrese <http://www.hps.cam.ac.uk/students/plagiarism.html>.

3. Recenzní procesy

- a) Akademická práce často zahrnuje účast v recenzních řízeních všeho druhu a to především: posuzování rukopisů odborných statí v recenzním řízení, recenze knih, posuzování grantových žádostí, posuzování žádostí o akreditaci kurzů, hodnocení bakalářských, diplomových a doktorských prací, účast v habilitačních řízeních a dalších řízeních souvisejících s individuálním kariéřním růstem kolegů, psaní referencí pro studenty a kolegy.
- b) Členové a členky usilují o to, aby recenzní řízení, kterých se (spolu)účastní byly korektním a upřímným hodnocením výlučně posuzované práce.
- c) Členové a členky by měli brát v úvahu možný střet zájmů v recenzním řízení a důsledně se mu vyhýbat. Taktéž by se měli vyhnout účasti v recenzním řízení, pokud je váží výrazně pozitivní či negativní vztahy s těmi, jejichž práce je posuzována.
- d) Recenze a posudky by měly být založeny na pozorném čtení celé hodnocené práce.
- e) Reference by měly být dodány ve slíbeném termínu a ve formě přiměřené danému účelu. Pokud oslovený člen nemůže napsat pozitivní reference, měl by to jasně a neodkladně sdělit osobě, která o referenci požádala, aby mohla hledat jiného referenta.

4. Týmová práce

- a) Pokud se členové účastní týmové práce na jakékoli úrovni, měli by reflektovat mocenské vztahy v týmu a jejich důsledky a přispívat k co možná největší průhlednosti a korektnosti vztahů mezi spolupracovníky. Vedoucí týmu jsou odpovědní za jasné stanovení rozhodovacích práv a zodpovědnosti v rámci týmu a jejich hranic.
- b) V procesu sestavování týmu projedná vedoucí týmu a jasně, nejlépe písemně, definuje pravidla vlastnictví budoucích dat a autorství publikací.
- c) V rámci týmu by neměli být znevýhodňováni výzkumníci pracující na částečný úvazek či smlouvu o dílo, a to zejména ve vztahu k možnostem publikování na základě pořízených dat.

- d) S administrativním a pomocným personálem v týmech by mělo být zacházeno s respektem. Vždy by mělo být jasné, kdo má právo pomocný personál úkolovat a k jakým pracím. Pomocný personál by neměl být žádán o vykonání žádné práce, za kterou není placen.

IV. Vztahy ke studentům

Vycházíme z předpokladu, že vztahy mezi učitelem, studentem a vzdělávací institucí se budou ve stále větší míře rozvíjet i mimo rámec výuky ve vlastní výzkumné práci. Tento vítaný trend přesto zviditelní některé etické problémy, které byly dosud spíš ojedinělé, nebo jim nebyla akce věnována dostatečná pozornost. Formulace následujících směrnic zároveň vychází ze situace, že postavení studenta v rámci tohoto souboru provázaných aktérů je nejslabší a nejzávislejší, a proto se většina doporučení obrací na ostatní aktéry.

1. Vztah učitele ke studentovi/studentce při společném výzkumu

- a) Je povinností učitele upozorňovat studenty na etické nástrahy výzkumu a vést je k eticky poučeným postupům. V případě eticky sporných aspektů výzkumu by je měli upozornit na možné problémy a být jim nápomocni při jejich překonání.
- b) Učitelé by měli být studentům nápomocni při hledání přijatelných alternativních postupů v případě, že se studenti v průběhu výzkumu ocitnou v situaci nejistoty z hlediska etických principů výzkumu, například čelí-li tlaku ze strany zadavatelů výzkumu nebo ze strany některých účastníků výzkumu.
- c) Učitelé by měli vždy veřejně uznávat rozsah a význam příspěvku studentů na realizaci výzkumu, na jeho zpracování a na zveřejňování výsledků. Jejich přínos by se měl odrazit ve spoluautorství výstupů z výzkumu, v hodnocení a finančních odměnách v případě, že financování výzkumu zahrnovalo i odměny a osobní ohodnocení za jeho realizaci.
- d) Zároveň by jim neměli bránit samostatně takové výzkumy akademicky zhodnocovat. Měli by je povzbuzovat a být jim nápomocni při vypracování vlastních publikací.

2. Vztah učitele ke studentovi/studentce v rámci výuky

- a) V rámci výuky by učitel neměl používat příklady, které by byly jakýmkoli způsobem ponižující či jinak úkorné vůči náboženským, etnickým a dalším menšinám, stejně jako jinými atributy vymezeným lidským skupinám (gender, věk, chudoba, tělesný handicap, aj.).
- b) Vyučující by měl v rámci výuky a především při udělení atestací studenty/studentky hodnotit výhradně na základě kritérií vyplývajících z odborných nároků kursu (semináře, cvičení), nikdy by neměl studenty/studentky z(ne)výhodňovat na základě jejich „rasové“, etnické, národnostní, třídní etc. příslušnosti, politického přesvědčení, náboženského vyznání, sexuální orientace a jiných parametrů nesouvisejících s odborným zaměřením odpovídajícího kursu (semináře, cvičení).
- c) Vyučující dbá na to, aby studenti/studentky byli k jakýmkoli úkolům kontaktováni a vybírání bez ohledu na kritéria týkající se pohlaví, etnické příslušnosti, věku apod. Obdobně dbá, aby byly výsledky jakýchkoli aktivit přístupny všem bez ohledu na jakékoli z(ne)výhodňující faktory.
- d) Vyučující by se měl vyvarovat především sexuálních kontaktů se svými studenty/studentkami, neboť by mohly výrazným způsobem narušit zodpovědné vedení a vzdělávání studenta ze strany učitele.

- e) Během výuky by měl pedagog v odpovídajících případech podporovat ideu rovných příležitostí ve vztahu ke všem potenciálně z(ne)výhodňujícím faktorům ovlivňujícím uspořádání společnosti v širokém slova smyslu, jakož i základní principy trvale udržitelného rozvoje a to jak ve smyslu ideovém, tak i ve smyslu praktického zacházení s materiálními zdroji (prosazování využívání ekologicky šetrných postupů, jako je třídění odpadu, používání recyklovaného papíru, uchovávání co nejvíce informací v elektronické namísto tištěné podobě, atp.)

3. Vztah instituce ke studentům

- a) Vzdělávací instituce by měla dbát na to, aby byly jednoznačně nastaveny postupy a instance, jejichž prostřednictvím se mohou studenti dovolat nezávislého a co nejúplnějšího posouzení případných podezření ze zneužití nadřazeného postavení učitele vůči studentům.
- b) Vzdělávací instituce by zároveň měly studenty o těchto postupech informovat a zároveň jejich funkci pozitivně vymezovat už od počátku studia. Vědomí o možnosti nezávislého a úplného posouzení by se tak mělo stát součástí pocitu sounáležitosti studenta s akademickou komunitou.
- c) Vzdělávací instituce bude v maximální míře dbát o to, aby studentům nevznikala újma nebo nebyli jinak znevýhodněni v důsledku vyjádření názorů na kvalitu výuky nebo na jiné záležitosti, které se týkají průběhu studia.